

AJİNİYAZ KOSİBAY'IN ŞİİRLERİNDE AŞK VE YURT ÖZLEMİ

Yusuf AVCI

Prof. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Türk Dünyası Değerlerini Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürü,

Eğitim Fakültesi-Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi

Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı Başkanı

Çanakkale

Bu çalışmada, Ajiniyaz Kosibay'ın şiirlerinin okuyucuya iletmeyi amaçladığı mesajlar ile birey ve toplum üzerindeki etkileri incelenmiştir. Şair, vatanına, diline ve geleneklerine olan bağlılığını, şiirlerinde sürgün hayatı ve gurbette yaşadığı özelemlerinden bahsetmiş, Türkçülük ve Turancılık temalarını şiirlerinde çokça vurgulamıştır. Şair, Türk kültürünü ve kimliğini yüceltmeye çalışmış, Türk halklarının birliğine ve dayanışmasına teşvik etmiştir. Ajiniyaz toplumunun geçmişini ve kültür değerlerini koruma çabasını da şiirlerine işleyerek nesillere aktarmaya çalışmıştır. Şiirlerinde kullandığı imgeler ve betimlemelerle okuyucuya duygu ve düşüncelerini yansıtmaya çalışmış, toplumun yaşadığı işgallere ve adaletsizliklere eleştirilerde bulunurken hiciv ve nasihat unsurları kullanarak toplumun sorunlarına dikkat çekmiştir. Eserlerinde okuyucuların, şiirlerinden Karakalpak halkı ve tarihi hakkında bilgi edinmeleri için fırsat oluşturmuş ve yurduna karşı duyduğu özlemi şiirlerine aktarmıştır. Şiirlerini okuduğunda Karakalpak halkı ve tarihi hakkında bilgiler edinebileceği şekilde şiirlerinde yurdundan bahsetmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ayrılık, gurbet, özlem, toplum, yurt.

В данном исследовании анализируются послания, в которых стихи Ажинияза Косыбая стремятся донести до читателя, их влияние на человека и общество. Поэт, его преданность Родине, языку и традициям, его жизнь в изгнании и тоска по экспатриации выражаются в его стихах, темы тюркизма и туранства. Поэт пытался прославить турецкую культуру и самобытность, призывал к единству и солидарности тюркских народов. Он также пытался передать усилия общества по сохранению своего прошлого и культурных ценностей для будущих поколений. Он пытался передать читателю свои чувства и мысли с помощью образов и описаний, которые использовал в своих стихах, критиковал занятия и несправедливость, с которыми сталкивалось общество, привлекал внимание к проблемам общества, используя элементы сатиры и совета. В своих произведениях он создал возможность для читателей узнать о каракалпакском народе и истории, а также перенес свою тоску по Родине в свои стихи. Он упоминал о своей Родине в своих стихах таким образом, чтобы читатели могли узнать о каракалпакском народе и истории.

Ключевые слова: Разлука, экспатриация, тоска, общество, Родина.

A REVIEW OF THE POEMS OF AJINIYAZ KOSIBAY

In this study, the subjects of Ajiniyaz Kosibay's poems are analyzed. The poet talked about his devotion to his homeland, language and traditions, his life in exile and his longing for his homeland, and emphasized the themes of Turkism and Turanism in his poems. He tried to glorify Turkish culture and identity and encouraged the unity and solidarity of Turkic peoples. He also tried to protect the past and cultural values of his society and tried to pass them on to generations. With the images and descriptions he used in his poems, he tried to reflect his feelings and thoughts to the reader and criticized the injustices experienced by the society. He talked about his homeland in his poems in such a way that readers can learn about the Karakalpak people and history when they read his poems. Although his poems were divided into themes, he dealt with the longing for expatriation in each theme, and generally did not neglect to satirize and give advice in every poem.

Key words: Separation, expatriation, longing, society, homeland.

GİRİŞ

Ajiniyaz Kosibay, Karakalpak edebiyatının önde gelen şairlerinden biri olarak Karakalpak halkı için büyük bir öneme sahiptir. Şairin, vatanına, diline, geleneklerine ve kültür değerlerine bağlı kalarak bu unsurları şiirlerinde yaşatması ve gelecek nesillere aktarma görevini üstlenmesi, onun önemini artıran başlıca etmenler arasında yer almaktadır (Ermekbaevna, 2016). Şair, genellikle şiirlerinde Türkçülüğe değinmiş, yaşadığı yurda ve Türk birliğine çok önem vermiş, Türk yurtlarının isimlerine sürekli şiirlerinde yer vermiştir. Turancılık fikrine daha çok değinen şair, Turan yurtlarının kardeşliği ve bu topraklardaki soylarının ortak bir kökenden geldiği düşüncesini incelemiştir. Çeşitli sebeplerle gittiği gurbette yurduna karşı duyduğu özlemi şiirde oldukça yoğun şekilde işlemektedir. Yaşadığı yurdun kızlarının güzelliğinden, erkeklerinin güçlü, mert olmasından, gelenek ve göreneklerinden, giyiniş tarzlarından, toprağından kuşuna kadar her güzelliğini şiirlerinde övmekte, coğrafyasını ve milli değerlerini şiirlerinde canlı bir dille tasvir etmektedir. Şiirlerinin içeriğinde sadece kendi yaşamından değil aynı zamanda Karakalpak halkının geçmişinden, başına gelenlerden, toplumun yaşadığı olaylardan, yurdundan, insanların yaşamından, sevdiği kızı aramasından, yoksulluktan, özleminden, hüzünden, pişmanlıktan, çocuklarından, karısından, eğitim hayatından, soyundan bahsetmiştir (Matmuratova, 2022). Şair, şiirlerinde genellikle gurbet ve özlem temalarını işlerken yaşadığı toplumun

işgal altında kalmasının bir sonucu olarak insanların yurtlarını terk etmeleri, sürgüne gitmeleri ve başka topraklara göç ederek gittikleri yerlerde kendi kültürlerini yaşatma çabalarına da yer vermektedir. Ayrıca toplumun savaşçı özellikleri, yurt sevgisi ve Turancılık fikirlerinin olması bunları şiirde işlemesi toplumun ve şiirin birbirleriyle olan ilişkisinden kaynaklanmaktadır. Her yazar, eserleri aracılığıyla dünyayı yorumlarken kendi deneyimlerinden yola çıkarak algılama ve anlatma tarzını geliştirir (Avcı, 2006). Bu noktada, Kosibay'ın üslubunu anlamak için hayatının ilk gününden itibaren geçirdiği süreyi göz önünde bulundurmak önemlidir. Buna bağlı olarak şiirlerinde yurduna olan sevgisine, aile bağına çok önem vermesine, Türk yurtlarını sürekli dile getirmesine değinerek bu konuları ele alması toplumun değerlerini, geleneklerini ve kendi kimliğini yaşatması bakımından oldukça önem içermektedir. Şair Türkçülük ve Turancılık gibi ideolojileri, Türk yurtlarının kardeşliğinin önemine değinerek eserlerine işlemektedir. Bu yaklaşım aynı zamanda toplum için bir bilinç oluşturma çabası demektir.

Bu çalışmada Ajiniyaz Kosibay'ın yazmış olduğu şiirler içerdikleri konu bakımından farklı başlıklarla incelenerek değerlendirilecektir.

Bu çalışmanın amacı Ajiniyaz Kosibay'ın yazmış olduğu şiirlerden yola çıkarak okura vermek istediği mesajları incelemek ve şairin sosyal ve edebi yönü hakkında sonuçlar çıkarmaktır. İncelemede "Ajiniyaz Kosibay'ın şiirlerinde genel olarak ele aldığı ve önem verdiği konular nedir?" Sorusuna cevap aranmıştır. Bu temel sorudan hareketle çalışmada şu sorulara cevap aranacaktır:

Ajiniyaz Kosibay'ın şiirleri Türk kültürünü ve kimliğini nasıl vurgulamakta ve bunları hangi imgelerle belirtmektedir?

Ajiniyaz Kosibay farklı ayrılık türlerini şiirlerinde hangi şekilde ele almaktadır?

Ajiniyaz Kosibay'ın şiirleri köklerine bağlılık açısından nasıl ele alınmıştır?

Ajiniyaz Kosibay'ın şiirleri bireyi ve toplumu nasıl etkilemektedir?

YÖNTEM

Araştırma Deseni

Bu çalışmada nitel araştırma desenlerinde doküman incelemesi" yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar" (Yıldırım ve Şimşek,2020, s, 189).

Araştırmada İncelenen Eser

Ajiniyaz Kosibay'ın şiirleri anlamları açısından değerlendirilecektir. Şiirlerinin vermek istediği mesajlar, duygular ayrıntılı bir şekilde analiz edilecektir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu çalışmada Ajiniyaz Kosibay'ın şiir içeriklerinin incelenmesi amacıyla seçilmiştir. Veri toplama aşamasında, (Ermekbaevna, 2016), (Matmuratova, 2022)

Makalelerinden yararlanılmıştır. İşlenen temalar konularına göre başlıklar halinde ayrılmıştır. Şairin işlediği konulardan çıkarılması gereken mesajların ve düşünce yapısının ortaya konmasını hedeflemektedir.

BULGULAR

Ajiniyaz Kosabay'ın şiirleri içerdikleri anlam bakımından incelenmiştir. Elde edilen veriler başlıklar hainde tabloda verilmiştir.

Tablo 1. İncelendiğinde 1. Temada beş şiir görülmektedir. Bu temada şair genel olarak şiirlerinde Turancılık fikrinden, kardeş Türk yurtlarının doğal güzelliklerinden, Türkçülükten, bereketli topraklarından ve halkın yaşadığı zorluklardan bahsetmektedir. Özellikle "Bozatav" şiirinde, yurdunu düşmana terk etmenin acısını işler. Şair, "Göründü" şiirinde geçen "Ata" ve "analar" kelimeleri yurt hasreti yanında, köklerine olan hasretini de dile getirmektedir.

2. Temada 10 şiir görülmektedir. Bu temada şair, gurbet özlemi ve hayatın zorlukları şairin ana konusudur. Şair, gurbetin yalnızlık ve kaygı getirdiğini, geçmişin kayıplarını ve dünya hayatının geçiciliğini vurgular.

3. Temada sekiz şiir görülmektedir. Bu temada şair yoksulluk nedeniyle gurbete gitme, aile ve sevdiklerine duyduğu özlem temanın merkezinde yer alır. Şairin şiirlerinde ayrılık ve maddi sıkıntılar yoğun şekilde işlenir. Sevdiklerinden dilek, dua isteyerek, onları Allah'a emanet ederek ve helallik alarak şiirlerinde ailesine duyduğu saygıyı, önemi onlara olan bağlılığını, dini değerlerini de yansıtmaktadır.

4. Temada otuz şiir görülmektedir. Bu temalarda genel olarak aşk, güzellik ve eğlence şiirlerin ana konularıdır. Şair, aşkın zorluklarını ve fedakârlıkların bazen karşılık bulmadığını dile getirir. Bazı şiirlerde Türkçülük vurgusu yapılır. Şair "Biybigül" şiirinde "Vardı daha da birçok Nogay şehri", "Onları yok etti Rusların cebri" dizelerinde, Nogay şehirlerinin, Ruslar tarafından işgale uğramasından bahsederek farklı bir tema içinde tekrardan "Türkçülük" vurgusu yapmaktadır.

5. Temada yirmi bir şiir görülmektedir. Bu temadaki şiirler genellikle elindekinin değerini bilme,

zamanı faydalı kullanma ve ahlaki değerlere vurgu yapılır. "İli Olmasa" şiirinde halkın önemi ve adaletsizlik eleştirilir.

6. Temada beş şiir görülmektedir. Bu temadaki şiirler genellikle dünyanın geçiciliği ve yoksullukla geçen ömür temaları işlenir. Şair, Türk yurtlarının yıkımını ve insanların çektiği acıları dile getirir.

7. Temada beş şiir görülmektedir. Bu temadaki şiirlerde ayrılık teması çeşitli şekillerde işlenir. Yurt, sevdiklerinden ve dünyadan ayrılma hüznü anlatılır.

8. Temada dokuz şiir görülmektedir. Bu temadaki şiirler genellikle kötü davranışları eleştirip ahiret hayatını hatırlatarak dini ve ahlaki dersler verir. Geçici dünya hayatına eleştiriler yöneltir. Derin öğütler ve yergiler içermektedir. Bunun yanında insanlara dünyanın geçiciliğinden bahsedip topluma bir mesaj da vermektedir.

9. Temada dört şiir görülmektedir. Bu temadaki şiirler genellikle Şair, hayatındaki olaylara, savaşlara, dinin ve ahlaki değerlerin önemine değinir. Şairin "Demişler" şiirinin "Harezmi, der Müslümanların kalesi" Dizelerinde Harezmi'nin Müslüman toplumu içindeki önemini ve tarihsel süreci açısından değerli olduğunu anlatmaktadır. Bu düşünce "Cihatçılık" ve "Türkçülük" olarak okuyucuya aktarılmak istenmektedir.

10. Temada bir atışma görülmektedir. Bu temadaki atışma, genç Kazak kızı Meneş ile Ajiniyaz arasında geçen atışmada, kültür öğeleri, gelenekler ve yurt güzellikleri rekabet havasında vurgulanır. Her biri, kendi yurtlarından ve geleneklerinden bahsederek, güzelliklerini övmektedirler. Meşeş, Kazak kültürünü temsil ederken, Aciniyaz ise Karakalpakları temsil etmekte, kardeş ülkeler olduğuna da değinmektedir.

SONUÇ

İnceleme sonucunda, Ajiniyaz Kosıbay'ın şiirlerinde yurt sevgisi, aşk, özgürlük anlayışı, toplumsal sorunlar, vatan özlemi ve soyuna verdiği değerin ön plana çıktığı ve şairin bu temalara büyük önem atfettiği görülmüştür. Şiirlerinde daha çok Türk kültürü ve kimliğini yüceltme çabasında bulunmuş, Türk halklarının birliğini koruma amaçlamıştır. Şairin bu yaklaşımı, yurduna ve topluma verdiği değeri, onları bilinçlendirme çabasını açıkça ortaya koymaktadır. Şiirlerinde betimlemeleri fazla vererek okuyucunun şairin yaşadığı duyguları daha iyi anlayıp hayal edebilmesini sağlamış böylelikle okuyucu ve yazar arasında bir bağ oluşmuştur. Şiirlerinde Karakalpak halkının gelenek ve göreneğine, giysilerine, kızlarına, yiğitlerine, toprağına, hayvanlarına değinerek okuyucunun bilgi edinmesinden daha çok bir mesaj vermeye çalışmıştır. Bu sebeple şiirleri sadece duyguların ve yaşanan olayların yazıldığı şiirler değil, aynı zamanda Türk kimliğinin ve değerlerinin anlaşılmasını da sağlayan bir eserdir.

KAYNAKÇA

1. Baltabayev, H. (2006). Nesir ve Üslup (Akt. Avcı, Y.) İstanbul: Beta.
2. Yıldırım, H. (2024). Karakalpak Şairi Ajiniyaz Kosıbay Ulı. İstanbul: Türk Akademisi.
3. Ermekbaevna, KGM. (2016). Büyük Şair- Klasik Ajiniyaz'ın Eserlerinde Metafor Kullanımı. Dilbilim ve Edebiyat Araştırmaları.
4. Matmuratova, M. (2022). Aziniyaz'ın Eserlerinde Maneviliğin Temelleri. Modern Bilimde Akademik Araştırma, 1(19), 275-279.
5. Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2021). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Seçkin Yayıncılık.